

دانش نگرش و رفتار دامداران در زمینه استفاده از خوراک متراکم در تغذیه دام

• زهرا محمدی^۱، محمدرضا محبوبی^{۲*}، غلامحسین عبداللهزاده^۳، فاطمه کاظمی^۴

- ۱- کارشناس ارشد ترویج و آموزش کشاورزی، گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده مدیریت کشاورزی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان
- ۲- دانشیار ترویج و آموزش کشاورزی، گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده مدیریت کشاورزی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان
- ۳- استاد توسعه روستایی، گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده مدیریت کشاورزی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان
- ۴- دکترای تغذیه دام، گروه تغذیه دام، دانشکده علوم دام، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان

تاریخ دریافت: فروردین ۱۴۰۳ تاریخ پذیرش: تیر ۱۴۰۳

شماره تماس نویسنده مسئول: ۰۹۱۱۱۷۰۵۳۷۵

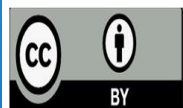
Email: mahboobi47@gmail.com

چکیده

شناسه دیجیتال 10.22092/ ASJ.2024.365357.2381:(DOI)

هدف این مطالعه بررسی دانش، نگرش و رفتار دامداران در زمینه استفاده از خوراک متراکم در تغذیه دام در بخش رضویه شهرستان مشهد بود. داده‌های مورد نیاز با استفاده از تکمیل پرسشنامه از ۲۸۰ پرورش دهنده گوسفند که بر اساس جدول کرجسی و مورگان به صورت تصادفی انتخاب شده بودند جمع‌آوری شد. نتایج نشان داد بیش از ۷۰ درصد دامداران از سطح دانش متوسط و ۶۰ درصد از نگرش و رفتار خوب در زمینه استفاده از خوراک متراکم در تغذیه دام برخوردار بودند. همچنین، تفاوت معنی‌داری بین دیدگاه دامداران در زمینه دانش، نگرش و رفتار استفاده از خوراک متراکم در تغذیه دام بر حسب متغیرهای رضایت از کیفیت خوراک متراکم دام، عضویت در تعاونی، آموزش مصرف خوراک متراکم دام، بیمه دامداری، نوع دامداری، آشنایی با بیماری‌های مربوط به تغذیه دام و وضعیت کاهش تولید در سه سال اخیر وجود دارد. نتایج آزمون همبستگی نشان داد بین مولفه‌های دانش، نگرش و رفتار استفاده از خوراک متراکم در تغذیه دام با متغیرهای سن، سابقه کار دامداری، سابقه عضویت در تعاونی، سطح تحصیلات، تعداد حضور در دوره‌های آموزشی و تعداد تماس با مروج رابطه معنی‌داری وجود دارد. نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که متغیرهای تحصیلات، آشنایی با بیماری‌های مربوط به تغذیه دام، نوع دامداری، تعداد حضور در دوره‌های آموزشی مربوط به خوراک متراکم و بیمه دامداری، نقش بیشتری در پیشگویی متغیر وابسته دانش و نگرش دامداران در زمینه استفاده از خوراک متراکم در تغذیه دام دارند. همچنین، متغیرهای دانش، شرکت در دوره‌های آموزشی مربوط به خوراک متراکم، بیمه دامداری و نوع دامداری، به ترتیب نقش بیشتری در پیشگویی متغیر وابسته رفتار دامداران در زمینه استفاده از خوراک متراکم در تغذیه دام دارند. ارتباط بیشتر مروجان با دامداران و برگزاری دوره‌های آموزشی با تأکید بر افزایش دانش و بهبود نگرش و رفتار دامداران در زمینه استفاده از خوراک متراکم در تغذیه دام از پیشنهادها برای مطالعه است.

واژه‌های کلیدی: خوراک متراکم، مدیریت تغذیه، پرورش دام، رفتار.

Research Journal of Livestock Science No 146 pp: 55-70**Knowledge, Attitude, and Behavior of Ranchers in the Field of Using Concentrated Feed in Animal Nutrition**By: Z. Mohammadi¹, M.R. Mahboobi^{2*}, Gh.H. Abdollahzade³, F. Kazemi⁴

1: MSc in agricultural extension and education, Department of agricultural extension and education, Faculty of agricultural management, Gorgan University of Agricultural Sciences and Natural Resources, Gorgan

2: Associate professor in agricultural extension and education, Department of agricultural extension and education, Faculty of agricultural management, Gorgan University of Agricultural Sciences and Natural Resources, Gorgan.

3: Professor in rural development, Department of agricultural extension and education, Faculty of agricultural management, Gorgan University of Agricultural Sciences and Natural Resources, Gorgan

4: PhD in animal nutrition, Department of animal nutrition, Faculty of animal sciences, Gorgan University of Agricultural Sciences and Natural Resources, Gorgan

Received: April 2024**Accepted: July 2024**

This study aimed to investigate the knowledge, attitude, and behavior of ranchers in the field using concentrated feed in animal nutrition in the Razavieh District of Mashhad County. The required data was collected by completing a questionnaire from 280 sheep breeders who were randomly selected based on the Krejcie and Morgan table. The results showed that more than 70% of ranchers had an average level of knowledge and 60% had a good attitude and behavior in the field using concentrated feed in animal nutrition. Also, there is a significant difference between the views of ranchers in the field of knowledge, attitude, and behavior of using concentrated feed in animal nutrition according to the variables of satisfaction with the quality of concentrated livestock feed, membership in a cooperative, training on consumption of concentrated livestock feed, livestock farm insurance, type of livestock farm, familiarity with diseases related to livestock feeding and the state of reduction production in the last three years. The results of the correlation test showed there is a significant relationship between the components of knowledge, attitude, and behavior of using concentrated feed in animal nutrition with the variables of age, livestock work history, cooperative membership history, education level, number of attendance at training courses and number of contacts with extension worker. The results of the regression analysis showed that the variables of education, familiarity with diseases related to livestock nutrition, type of livestock farming, the number of attendances in training courses related to concentrated feed and livestock insurance, play a greater role in predicting the dependent variable of knowledge and attitude of ranchers in the field of using concentrated feed in animal nutrition. Also, the variables of knowledge, participation in training courses related to concentrated feed, livestock insurance and type of livestock farming, respectively, have a greater role in predicting the dependent variable of ranchers' behavior in the field of using concentrated feed in livestock nutrition. More communication between extension workers and ranchers and holding training courses with an emphasis on increasing knowledge and improving the attitude and behavior of ranchers in the field of using concentrated feed in animal nutrition is one of the suggestions of this study.

Key words: Concentrated feed, Nutrition management, Animal husbandry, Behavior.

مقدمه

اهمیت جهانی دام و فرآورده‌های آن در حال افزایش است و دامداری سنتی و صنعتی یکی از مولفه‌های اساسی اقتصاد روستایی به شمار می‌رود (ولایی و همکاران، ۱۴۰۰). دام نقش اساسی در توسعه اقتصاد ملی و کشاورزی در کشورهای در حال توسعه ایفا می‌کند، به طوری که دامداری به معیشت بسیاری از فقرای روستایی در سراسر جهان کمک می‌کند. علاوه بر این، محصولات دام و طیور یک سوم درآمد کشورهای در حال توسعه را تشکیل می‌دهند (Upton، ۲۰۰۴). در ایران، با توجه به افزایش تقاضا برای محصولات دامی طی چند دهه اخیر، دامپروری زیرمجموعه‌ای پویا و اشتغال‌زا از بخش کشاورزی است که پس از صنعت نفت بیشترین سرمایه‌گذاری را به خود جلب کرده و برای امنیت غذایی بسیار مهم است (ولایی و همکاران، ۱۴۰۰)، از این رو، بر اساس اطلاعات موجود، کشاورزی ۸ درصد از تولید ناخالص ملی را به خود اختصاص داده است (خالدی و همکاران، ۱۳۹۸) و ۴۵ درصد از این سهم مربوط به دامپروری است (اسکینی، ۱۳۹۹). همچنین حدود ۷۰ درصد کارگران کشاورزی در ایران به طور مستقیم یا غیرمستقیم در دامداری مشغول هستند که شامل ۷۰ درصد کارگران روستایی، ۹۰ درصد عشایر و ۱۰ درصد ساکنان شهرها هستند، در نتیجه، دامداری به عنوان یک فعالیت مکمل در نظام کشاورزی نقش مؤثر و تعیین کننده‌ای در تولید، درآمد خانوار و اشتغال دارد. با وجود رشد فعالیت‌های غیرکشاورزی که سهم قابل توجهی در اقتصاد روستایی دارد، دامداری در روستاها همچنان یکی از فعالیت‌های اصلی و سرمایه‌ای ضروری در بعد فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی است (بهمن‌د و علی‌پور، ۱۳۹۸). پیش‌بینی‌ها همچنین حاکی از آن است که جمعیت ایران حداقل تا ۳۵ سال آینده همچنان رو به افزایش است و تا سال ۲۰۵۱ به حداقل ۹۵ میلیون و حداکثر ۱۱۲ میلیون نفر خواهد رسید (مرکز آمار ایران، ۱۴۰۰، ۲). در نتیجه دامداری یکی از بخش‌های ضروری برای پاسخگویی به نیازهای غذایی این جمعیت است.

بخش کشاورزی استان خراسان رضوی با بیش از یک میلیون

هکتار سطح زیر کشت انواع محصولات زراعی و باغی، تولید بیش از ۵/۵ میلیون تن محصولات زراعی، باغی و دامی، جایگاه تعیین کننده‌ای در اقتصاد ملی دارد. این بخش در تامین نیازهای حیاتی جامعه، امنیت غذایی، تامین مواد اولیه مورد نیاز صنایع و ایجاد اشتغال نیز نقش به‌سزایی دارد. همچنین این بخش در تولید مهمترین محصولات کشور رتبه اول تا سوم را دارد و سهم آن از ارزش افزوده در تولید ناخالص داخلی استان ۳/۱۴ درصد است (سخدري و ضیایی، ۱۳۹۷). با این حال، با تداوم خشکسالی، تولید علوفه در مراتع استان رو به کاهش است. در حال حاضر حدود ۰/۶ میلیون هکتار از مساحت استان را مناطق بیابانی تشکیل می‌دهد که ۱/۸۲ درصد از بیابان‌های ایران است (رستم اصل و امین، ۱۳۹۸). مساحت کل مراتع استان ۶/۵ میلیون هکتار است که از این میزان ۲/۶ میلیون هکتار مراتع کوهستانی، ۳/۳ میلیون هکتار مراتع استپی و حدود ۰/۶ میلیون هکتار مراتع روستایی است (قربانی مقدم و همکاران، ۲۰۱۸). میانگین تولید علوفه مراتع استان حدود ۱/۶ میلیون تن است که تنها نیمی از آن قابل استفاده است. این مقدار علوفه تنها برای تغذیه ۳/۵ میلیون واحد دامی کافی است در حالی که جمعیت فعلی دام در مراتع بیش از دو برابر این تعداد است. بهره‌برداری بی‌رویه از مراتع و خشکسالی باعث تخریب مراتع شده و تراکم پوشش گیاهی مراتع از تراکم خوب به مراتع فقیر بدون پوشش گیاهی و بیابانی تبدیل شده است (پاسبان، ۱۳۹۹). این در حالی است که نتایج بررسی‌های آماری نشان می‌دهد در ایران، ۳/۱ میلیون دامدار مشغول پرورش و نگهداری از ۴۶/۶ میلیون گوسفند، ۷/۲ میلیون بز و ۳/۵ میلیون گاو و گوساله هستند که بیشترین سهم گوسفند و بز مربوط به استان خراسان رضوی است (مرکز آمار ایران، ۱۴۰۰، ۱).

بخش رضویه شهرستان مشهد، از جمله مناطقی در استان خراسان رضوی است که پرورش دام یکی از مشاغل مهم روستاییان است، اما در سال‌های اخیر، خشکسالی‌های پی در پی و کمبود آب برای مصارف شرب و غیرشرب موجب بروز مشکلات زیادی برای جامعه‌ی روستایی شده است به گونه‌ای که تعداد زیادی از

یا نامطلوب درباره شیء، فرد یا رویدادی صورت می‌گیرد و بازتابی از شیوه احساس فرد نسبت به یک چیز یا یک فرد است (عبدی ورمزان، ۱۳۹۶) و رفتار، هر فعالیت و عملی است که موجود زنده انجام می‌دهد و متضمن کارهای بدنی و پنهان، اعمال فیزیولوژیک، عاطفی و عقلی است؛ خواه یک عمل خاص یا مجموعه‌ای از اعمال باشد (حسین‌پور و همکاران، ۱۴۰۱). با توجه به آنچه گفته شد این مطالعه به منظور بررسی دانش، نگرش و رفتار دامداران در خصوص استفاده از خوراک متراکم در تغذیه دام (گوسفند) در بخش رضویه شهرستان مشهد انجام شد.

بررسی‌ها نشان می‌دهد که مطالعات بسیار کمی در مورد دانش، نگرش و رفتار دامداران در مورد استفاده از خوراک متراکم در تغذیه دام انجام شده است و بیشتر مطالعات بر زمینه‌های دیگری از پرورش دام متمرکز شده‌اند، به عنوان مثال، ولی‌زاده و قدمی کوهستانی (۱۳۹۲) در مطالعه خود در مورد وضعیت مدیریت گاوهای شیری در استان خراسان دریافتند که دامداران گاوهای خود را با جیره‌های غنی از انرژی و نامتعادل پروتئین تغذیه می‌کنند و کیفیت علوفه پایین و بسیار متغیر است. جلالی‌بردر (۱۳۹۴)، در پژوهشی در مورد سطح اجرای عملیات مدیریتی واحدهای لبنی صنعتی ایران به این نتیجه رسید که استفاده از برخی روش‌های مدیریتی در عملکرد واحدها تأثیرگذار بوده است. همچنین بررسی نشان داد که میزان مصرف خوراک دام در واحدهای مورد مطالعه و مقایسه آن‌ها با استانداردهای جهانی متفاوت است. صبوری و دوستی (۱۳۹۷) با بررسی عوامل موثر بر ارتقای مهارت دامداران در مدیریت تغذیه و بهداشت دام در شهرستان گرمسار دریافتند اکثر پاسخگویان مهارت زیادی در زمینه مدیریت تغذیه دام دارند و بیشترین میزان مهارت آنان در زمینه جیره غذایی دام در مراحل مختلف زندگی، تهیه خوراک متراکم مناسب و غنی سازی کاه است. Singh و همکاران (۲۰۱۲) در مطالعه خود در مورد سطح دانش دامداران پاکستانی در مورد تغذیه دام دریافتند که سطح دانش آن‌ها بسیار ضعیف است. Aggelopoulos و همکاران (۲۰۱۶) دانش دامداران در زمینه مدیریت دام، شرایط بهداشتی و افزایش کیفیت، قابلیت

روستاییان ناگزیر روستاها را ترک نموده و برای امرار معاش مهاجرت کرده‌اند (عدالتیان و همکاران، ۱۳۹۷). ادامه روند خشکسالی باعث شده است غالب مراتع منطقه از بین برود و تولید علوفه در مزارع نیز پاسخگوی نیاز غذایی دام‌ها نباشد. در چنین شرایطی گرایش به استفاده از خوراک متراکم در تغذیه دام در بین دامداران در حال افزایش است، با این حال، شواهد موجود نشان می‌دهد وضعیت استفاده از خوراک متراکم در تغذیه دام در بین دامداران چندان مناسب نیست و دامداران در این زمینه با مشکلات فراوانی مواجه هستند که از جمله این مشکلات می‌توان به دانش پایین دامداران در مورد نحوه صحیح تغذیه دام با خوراک متراکم اشاره کرد (مدیریت جهاد کشاورزی رضویه، ۱۴۰۲)، این در حالی است که یک برنامه مناسب تغذیه دام برای دستیابی به تولید اقتصادی و مطلوب باید دارای مواد خوراکی با کیفیت مناسب، میزان مصرف خوراک مناسب، تعادل مواد مغذی در خوراک با توجه به نیاز دام و زمان مناسب مصرف باشد (خالقی‌میران و همکاران، ۱۳۹۱) و همه این‌ها مستلزم آن است که صاحبان دام دانش، نگرش و رفتار لازم را در مورد استفاده از اشکال مختلف خوراک دام (علوفه و خوراک متراکم) داشته باشند.

اگرچه تعریف دستی دام‌ها با علوفه خشک و خشبی، رمة گردانی و چرای دام در مراتع و استفاده از بقایای حاصل از مواد اولیه صنایع غذایی تبدیلی، از جمله راهکارهای تغذیه دام می‌باشند، با این حال، بروز خشکسالی و از بین رفتن مراتع، مشکلات رمة گردانی و همچنین موانع دسترسی دامداران به بقایای حاصل از مواد اولیه صنایع غذایی تبدیلی، باعث شده است استفاده از خوراک متراکم که مخلوط متعادل و متراکمی از مواد مغذی مورد نیاز دام است، بنا به دلایلی چون هزینه کم و کارایی بالا، کاهش هزینه‌های تولید و افزایش راندمان و بهره‌وری تولید، ارجح باشد (عباسی و همکاران، ۱۳۹۴). با این حال، شکل‌گیری رفتار استفاده از خوراک متراکم در دامداران مستلزم تغییر دانش و نگرش آن‌ها است. دانش، شامل رفتارها و موقعیت‌هایی است که بر یادآوری افکار، اطلاعات یا پدیده‌ها تأکید می‌کند (مقدسی و نوروززاده، ۱۳۸۸)، نگرش، ارزشیابی یا برآوردی است که به صورت مطلوب

اولین بار در این پژوهش مدنظر قرار گرفته است که می‌تواند در تحقیقات آتی مورد استفاده پژوهشگران این حوزه باشد.

مواد و روش‌ها

این تحقیق از لحاظ هدف، کاربردی و از لحاظ درجه نظارت و کنترل، میدانی و از لحاظ گردآوری داده‌ها، از نوع تحقیقات توصیفی و به دلیل استفاده از پرسش‌نامه جزو تحقیقات پیمایشی است. ابزار گردآوری داده‌ها پرسش‌نامه‌ای شامل دو بخش بود. بخش نخست شامل پرسش‌های فردی، اقتصادی و حرفه‌ای پاسخگویان بود که در واقع متغیرهای مستقل تحقیق بودند. بخش دوم پرسش‌های سنجش دانش، نگرش و رفتار دامداران در زمینه استفاده از خوراک متراکم در تغذیه دام (گوسفند) بود که متغیرهای وابسته تحقیق بودند. بعد دانش با ۱۶ گویه در قالب طیف ۵ قسمتی لیکرت و مقیاس ترتیبی (از خیلی زیاد تا خیلی کم)، بعد نگرش با ۱۵ گویه در قالب طیف ۵ قسمتی لیکرت و مقیاس ترتیبی (از به کلی موافق تا به کلی مخالف) و بعد رفتار با ۲۱ گویه در قالب طیف ۵ قسمتی لیکرت و مقیاس ترتیبی (از خیلی زیاد تا خیلی کم) بود. طراحی این پرسشنامه در سه مولفه دانش، نگرش و رفتار با بررسی دقیق منابع علمی و تخصصی در زمینه تغذیه گوسفند با خوراک متراکم و با مشورت و نظر عضو متخصص تغذیه دام و همکار گروه تحقیق انجام شد. روایی صوری پرسشنامه از سوی اعضای هیئت علمی دانشگاه و کارشناسان جهاد کشاورزی تایید شد و پایایی آن با انجام یک طرح بررسی راهنما بر روی ۳۰ نمونه در یک جامعه مشابه با جامعه مورد بررسی و خارج از نمونه آماری و با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ تایید شد که مقدار آن برای دانش، نگرش و رفتار به ترتیب ۰/۹۰، ۰/۹۳۴ و ۰/۷۲۹ بود. جامعه آماری کلیه دامداران پرورش دهنده گوسفند در بخش رضویه شهرستان مشهد به تعداد ۱۰۰۰ نفر بودند. حجم نمونه با استفاده از جدول مورگان ۲۸۰ نفر تعیین شد. برای نمونه‌گیری از روش نمونه‌گیری تصادفی چندمرحله‌ای استفاده شد به این ترتیب که در مرحله اول سه دهستان و ۲۶ روستا انتخاب شد. در مرحله دوم، بعد از مشخص شدن روستاها و تعداد

هضم و تولید خوراک دام را ضعیف ارزیابی کردند. مطالعه‌ای توسط Munoz و همکاران (۲۰۱۹) نشان داد که بین نگرش و رفتار مدیریتی دامداران در دامداری‌ها همبستگی معناداری وجود دارد و تصمیمات مدیریتی تحت تأثیر نگرش آن‌ها نسبت به روش‌های مختلف مدیریتی است. Adeli Sardooei و همکاران (۲۰۲۱) در تحقیقی با عنوان مدیریت مصرف ضایعات برگ خرما در تغذیه دام نشان دادند بیشتر دامداران تمایلی به استفاده از ضایعات برگ خرما ندارند. همچنین، تمایل به استفاده از ضایعات برگ خرما در تغذیه دام با افزایش سابقه دامداری، عضویت در تعاونی و مالکیت بیشتر واحدهای پرورش دام افزایش می‌یابد. Sherpa (۲۰۲۱) نشان داد دامداران دانش کمی در مورد تغذیه دام‌های شیری دارند. Hossain و همکاران (۲۰۲۲) نشان دادند دامداران مسن‌تر، با تحصیلات بیشتر و سابقه بیشتر شرکت در دوره‌های آموزشی، نسبت به دامداران جوان، با تحصیلات کمتر و بدون سابقه شرکت در دوره‌های آموزشی، دارای دانش بیشتر، توانایی بیشتر و نگرش مساعدتری در استفاده از داروهای حیوانی هستند. Alemayehu و همکاران (۲۰۲۲) با بررسی دانش، نگرش و رفتار دامداران در زمینه حمایت از دام با اقداماتی چون مدیریت تغذیه و بهداشت، در کشور اتیوپی دریافتند دامداران در این زمینه از دانش بیشتری برخوردار هستند ولی نمره رفتار آنان پایین است. همچنین دامدارانی که همزمان به کار کشاورزی اشتغال داشتند از دانش بیشتری در زمینه تغذیه دام برخوردار بودند.

بررسی پیشینه تحقیق نشان داد تاکنون هیچ مطالعه‌ای داخلی و خارجی انجام نشده است که هر سه مولفه دانش، نگرش و رفتار دامداران را به صورت همزمان در زمینه موضوعی چون استفاده از خوراک متراکم در تغذیه دام و به طور خاص گوسفند بررسی کرده باشد و بیشتر مطالعات بر یکی از مولفه‌های مذکور یا زمینه‌های دیگری از پرورش دام چون بهداشت آن متمرکز شده‌اند. از این رو، این مطالعه می‌تواند مقدمه‌ای برای از بین بردن شکاف تحقیقاتی در این زمینه باشد. همچنین، طراحی یک ابزار تخصصی سنجش دانش، نگرش و رفتار دامداران به عنوان یک نوآوری

پژوهش حاضر در محدوده مکانی شمال شرق کشور در استان خراسان رضوی، شهرستان مشهد و بخش رضویه انجام شده است. بخش رضویه با وسعت ۳۸۷۶/۵ کیلومترمربع وسعت در حد فاصل ۵۹ درجه و ۴۰ دقیقه تا ۶۰ درجه و ۳۸ دقیقه طول جغرافیایی و ۳۵ درجه و ۴۵ دقیقه تا ۳۶ درجه و ۲۵ دقیقه عرض جغرافیایی در شرق شهرستان مشهد قرار دارد. این بخش شامل سه دهستان میامی، آبروان و پایین ولایت و شهر رضویه است. بنابر آخرین سرشماری مرکز آمار ایران، جمعیت این بخش ۵۹۲۳۲ نفر با ۱۶۷۹۶ خانوار بوده است. همچنین این بخش دارای ۵۳ روستای دارای سکنه است که اقتصاد آن‌ها بر مبنای کشاورزی و دامداری است (عدالتیان و همکاران، ۱۳۹۷).

یافته‌ها

نتایج نشان داد اکثر دامداران مرد (۹۹/۶ درصد)، دارای سطح تحصیلات راهنمایی (۵۸/۹ درصد)، با میانگین سنی ۴۳/۸ سال و میانگین پیشینه دامداری ۱۴/۷ سال و میانگین درآمد سالانه ۹۸ میلیون تومان از شغل دامداری هستند. میانگین شمار اعضاء خانواده دامداران ۴ نفر و میانگین شمار اعضای خانواده شاغل در دامداری آنان ۱/۴ نفر است. شکل دامداری اکثر دامداران (۹۵/۷ درصد)، سنتی و از نوع داشتی (۹۳/۲ درصد) است و اکثر آنان (۵۸/۲ درصد) دامداری خود را بیمه نکرده‌اند. نوع خوراک دام متراکم مصرفی اکثر آنان (۹۵/۷ درصد) دولتی و آزاد، بر مبنای توصیه کارشناسان (۵۲/۱ درصد) است و اکثر آنان (۹۱/۱ درصد) از کیفیت خوراک دام متراکم توزیع شده توسط بخش دولتی رضایت دارند. میانگین گوشت و لبنیات تولیدی آنان به ترتیب ۱۳۶/۳۵ و ۲۱۲۶ کیلوگرم در سال است و اکثر آنان (۸۶/۱ درصد) در سه سال گذشته کاهش تولید در دامداری خود را تجربه کرده‌اند. اکثر آنان (۸۰/۷ درصد) در دوره‌های آموزشی تغذیه دام با خوراک متراکم شرکت کرده، بیشتر آنان (۴۵/۷ درصد) در طول سال یک مرتبه با مروج دام در زمینه مصرف خوراک کامل دام ارتباط داشته‌اند اما اکثر آنان (۸۸/۹ درصد) در یک شکل عضویت داشته، در عین حال، اکثر آنان (۶۳/۶ درصد)

نمونه مورد نیاز در هر روستا، دامداران به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده، درون روستاها انتخاب شدند. روش‌های آماری مورد استفاده شامل آمار توصیفی (فراوانی، درصد، میانگین، انحراف معیار، بیشینه، کمینه و ISDM) و آمار استنباطی (آزمون من‌ویتنی، همبستگی اسپیرمن و رگرسیون ترتیبی) بود. برای طبقه‌بندی سطح دانش، نگرش و رفتار دامداران در زمینه استفاده از خوراک متراکم دام از فرمول ISDM (اختلاف انحراف معیار از میانگین) بر مبنای متغیر نهایی استفاده شد و باغداران بر مبنای محاسبه میانگین و انحراف معیار، به چهار طبقه کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد تقسیم شدند. طبقه کم بین کمترین امتیاز و تفاضل میانگین از انحراف معیار، طبقه متوسط بین تفاضل میانگین از انحراف معیار و میانگین، طبقه زیاد بین میانگین و مجموع میانگین و انحراف معیار و طبقه خیلی زیاد بین مجموع میانگین و انحراف معیار و بیشترین امتیاز قرار گرفت (رابطه ۱). در این تحقیق، از رگرسیون به منظور پیش‌بینی مهمترین عامل‌های اثرگذار بر دانش، نگرش و رفتار دامداران در زمینه استفاده از خوراک متراکم دام، استفاده شد. رگرسیون یک روش آماری است که برای بررسی و تحلیل رابطه بین یک متغیر وابسته و یک یا چند متغیر مستقل به کار می‌رود. هدف اصلی رگرسیون، پیش‌بینی یا توصیف متغیر وابسته بر اساس متغیرهای مستقل می‌باشد (حبیب‌پورگتابی و صفری‌شالی، ۱۳۹۴). همچنین برای آزمون این که آیا دامداران از نظر میانگین دانش، نگرش و رفتار در زمینه استفاده از خوراک متراکم دام متفاوت هستند یا خیر، از آزمون من‌ویتنی، استفاده شد. (۱)

A: کم	$Min < A \leq Mean - St.d$
B: متوسط	$Mean - St.d < B \leq Mean$
C: زیاد	$Mean < C \leq Mean + St.d$
D: خیلی زیاد	$Mean + St.d < D \leq Max$

(۷۵/۷ درصد) با بیماری‌های مربوط به تغذیه دام آشنایی دارند (جدول ۱).

اطلاعات مربوط به مصرف خوراک متراکم دام را از فروشندگان آن به دست می‌آورند. اکثر آنان (۹۶/۴ درصد) در طول سال ۱ تا ۵ مرتبه به دامپزشک مراجعه می‌کنند و در عین حال، اکثر آنان

جدول ۱- پراکنش فراوانی پاسخگویان بر حسب متغیرهای مختلف

متغیر	میانگین	انحراف معیار	کمینه	بیشینه
سن	۴۳/۸۳	۱۲/۲۸	۲۳	۷۲
پیشینه دامداری (سال)	۱۴/۷۲	۷/۳۶	۱	۴۵
درآمد سالانه (میلیون تومان)	۹۸/۰۷	۴۷/۱۱	۱۰	۲۹۰
شمار اعضاء خانواده (نفر)	۴/۰۸	۱/۴۸	۱	۹
شمار اعضای خانواده شاغل در دامداری (نفر)	۱/۳۹	۱/۳۱	۱	۲۱
میزان تولید گوشت (کیلوگرم)	۱۳۶/۳۵	۷۱/۶۸	۷	۳۸۰
میزان تولید لبنیات (کیلوگرم)	۲۱۲۶	۱۰۱۲/۳۳	۱۰۰	۵۵۰۰
ارتباط با مروج دام در طول سال	۰/۸۹	۰/۸۷	۰	۴
مراجعه به دامپزشک در طول سال	۳/۶۲	۱/۵۱	۱	۱۰

متوسط، ۶۰ درصد دارای سطح نگرش خوب و ۱۲/۹ درصد دارای سطح نگرش خیلی خوب بوده‌اند. علاوه بر این، طبقه‌بندی سطح رفتار دامداران در زمینه استفاده از خوراک متراکم در تغذیه دام نشان داد ۰/۴ درصد دارای سطح رفتار ضعیف، ۵/۷ درصد دارای سطح رفتار متوسط، ۶۰ درصد دارای سطح رفتار خوب و ۱۲/۹ درصد دارای سطح رفتار خیلی خوب بوده‌اند (جدول ۲)

طبقه‌بندی سطح دانش دامداران در زمینه استفاده از خوراک متراکم در تغذیه دام نشان داد ۶/۱ درصد دارای سطح دانش ضعیف، ۷۰/۷ درصد دارای سطح دانش متوسط، ۷/۵ درصد دارای سطح دانش خوب و ۱۵/۷ درصد دارای سطح دانش خیلی خوب بوده‌اند. همچنین طبقه‌بندی سطح نگرش دامداران در زمینه استفاده از خوراک متراکم در تغذیه دام بیانگر این است که ۲۱/۴ درصد دارای سطح نگرش ضعیف، ۵/۷ درصد دارای سطح نگرش

جدول ۲- پراکنش فراوانی سطح دانش، نگرش و رفتار پاسخگویان در زمینه استفاده از خوراک متراکم در تغذیه دام

وضعیت مولفه‌ها	دانش		نگرش		رفتار	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
ضعیف	۱۷	۶/۱	۶۰	۲۱/۴	۱	۰/۴
متوسط	۱۹۸	۷۰/۷	۱۶	۵/۷	۲۰۷	۷۳/۹
خوب	۲۱	۷/۵	۱۶۸	۶۰	۳۲	۱۱/۴
خیلی خوب	۴۴	۱۵/۷	۳۶	۱۲/۹	۴۰	۱۴/۳

با توجه به نرمال نبودن پراکنش متغیرها، به منظور مقایسه دانش، نگرش و رفتار دامداران در زمینه استفاده از خوراک متراکم در تغذیه دام با توجه به ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای آنان از آزمون من‌ویتنی استفاده شد. نتایج آزمون نشان داد تفاوت معنی‌داری بین دیدگاه دامداران در زمینه دانش، نگرش و رفتار استفاده از

خوراک متراکم در تغذیه دام بر حسب متغیرهای رضایت از کیفیت خوراک متراکم دام، عضویت در تعاونی، آموزش مصرف خوراک متراکم دام، بیمه دامداری، نوع دامداری، آشنایی با بیماری‌های مربوط به تغذیه دام و کاهش تولید دامداری در سه سال اخیر وجود دارد (جدول ۳).

جدول ۳- مقایسه دانش، نگرش و رفتار دامداران در زمینه استفاده از خوراک متراکم در تغذیه دام

مؤلفه‌ها	دانش	نگرش	رفتار
گروه پاسخگویان	میانگین رتبه‌ای	مقدار Z (si g)	میانگین رتبه‌ای
مقدار Z (si g)	مقدار Z (si g)	مقدار Z (si g)	مقدار Z (si g)
رضایت از کیفیت خوراک متراکم دام			
بله	۱۴۶/۵۷	-۴/۶۵۸**	۱۴۶/۴۹
خیر	۷۰/۱۹	(۰/۰۰۰)	۷۱/۰۲
عضویت در تعاونی			
بله	۱۵۰/۰۲	-۷/۰۴۵**	۱۵۲/۴۳
خیر	۶۴/۰۱	(۰/۰۰۰)	۴۴/۶۸
آموزش مصرف خوراک متراکم دام			
بله	۱۵۹/۰۷	-۸/۱۱۵**	۱۵۷/۲۵
خیر	۶۲/۷۸	(۰/۰۰۰)	۷۰/۴۰
بیمه دامداری			
بله	۱۷۸/۵۰	-۶/۹۸۷**	۱۷۳/۰۶
خیر	۱۱۳/۲۲	(۰/۰۰۰)	۱۱۷/۸۴
نوع دامداری			
سنتی	۱۳۵/۹۱	-۴/۳۲۳**	۱۳۶/۸۰
نیمه صنعتی	۲۳۹/۶۸	(۰/۰۰۰)	۲۲۳/۱۲
آشنایی با بیماری‌های			
بله	۱۵۷/۲۵	-۶/۴۱۸**	۱۶۶/۹۹
خیر	۸۸/۲۸	(۰/۰۰۰)	۵۷/۹۱
کاهش تولید دامداری در سه سال اخیر			
بله	۱۲۹/۷۷	-۲/۷۱۴**	۱۳۶/۲۴
خیر	۲۰۶/۸۲	(۰/۰۰۰)	۱۶۶/۸۲

** معنی‌داری در سطح ۱ درصد * معنی‌داری در سطح ۵ درصد

و سابقه عضویت در تعاونی رابطه منفی و معنی دار و با متغیرهای تحصیلات، درآمد، تعداد حضور در دوره‌های آموزشی و تعداد تماس با مروج رابطه مثبت و معنی دار دارد. مؤلفه رفتار هم با متغیرهای سن، سابقه کار دامداری، درآمد، سابقه عضویت در تعاونی، تعداد تماس با دامپزشک، رابطه منفی و معنی دار و با متغیرهای تحصیلات، تعداد حضور در دوره‌های آموزشی و تعداد تماس با مروج رابطه مثبت و معنی دار دارد. علاوه بر این، بین هر سه مولفه دانش، نگرش و رفتار دامداران در زمینه استفاده از خوراک متراکم در تغذیه دام رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

به منظور بررسی رابطه سه مؤلفه دانش، نگرش و رفتار با برخی از متغیرهای مستقل، از ضریب همبستگی اسپرمن استفاده شد به این ترتیب که ابتدا میانگین ردیفی گویه‌های سه متغیر دانش، نگرش و رفتار به دست آمد و سپس رابطه همبستگی اسپرمن محاسبه شد (جدول ۴). نتایج نشان داد بین مؤلفه دانش با متغیرهای تحصیلات، تعداد حضور در دوره‌های آموزشی و تعداد تماس با مروج رابطه مثبت و معنی دار و بین مؤلفه دانش با متغیرهای سن، سابقه کار دامداری و سابقه عضویت در تعاونی رابطه منفی و معنی دار وجود دارد. همچنین، مؤلفه نگرش با متغیرهای سن، سابقه کار دامداری

جدول ۴- نتایج ضریب همبستگی سه مولفه دانش، نگرش و رفتار با سایر متغیرها

متغیر مستقل	دانش		نگرش		رفتار	
	Sig	مقدار آزمون	Sig	مقدار آزمون	Sig	مقدار آزمون
سن	۰/۵۷۶**	۰/۰۰۰	۰/۵۸۱**	۰/۰۰۰	۰/۴۷۸**	۰/۰۰۰
تحصیلات	۰/۷۱۱**	۰/۰۰۰	۰/۷۶۷**	۰/۰۰۰	۰/۵۳۸**	۰/۰۰۰
سابقه کار دامداری	۰/۴۷۱**	۰/۰۰۰	۰/۴۴۱**	۰/۰۰۰	۰/۳۴۵**	۰/۰۰۰
میزان درآمد سالانه	۰/۰۰۵	۰/۹۳۰	۰/۱۲۴*	۰/۰۳۷	۰/۱۷۲**	۰/۰۰۴
تعداد اعضای خانواده	۰/۰۳۰	۰/۶۲۱	۰/۲۳	۰/۷۰۷	۰/۰۱۷	۰/۷۸۳
تعداد اعضای خانوار شاغل در دامداری	۰/۰۰۶	۰/۹۲۶	۰/۰۴۴	۰/۴۷۱	۰/۱۱۴	۰/۰۶۰
سابقه عضویت در تعاونی	۰/۳۳۹**	۰/۰۰۰	۰/۳۷۰**	۰/۰۰۰	۰/۳۱۲**	۰/۰۰۰
تعداد دام (گوسفند)	۰/۰۹۲	۰/۱۲۳	۰/۱۱۴	۰/۰۵۶	۰/۱۷۳**	۰/۰۰۴
میزان تولید گوشت	۰/۱۰۰	۰/۱۰۱	۰/۱۱۹	۰/۰۵۱	۰/۱۴۹*	۰/۰۱۴
میزان تولید شیر	۰/۱۰۹	۰/۰۶۸	۰/۱۰۶	۰/۰۷۷	۰/۰۹۹	۰/۰۹۸
تعداد حضور در دوره‌های آموزشی	۰/۴۶۳**	۰/۰۰۰	۰/۵۷۷**	۰/۰۰۰	۰/۲۴۴**	۰/۰۰۰
تعداد تماس با مروج	۰/۲۲۱**	۰/۰۰۰	۰/۲۱۱**	۰/۰۰۰	۰/۲۲۵**	۰/۰۰۰
تعداد تماس با دامپزشک	۰/۰۴۵	۰/۴۵۶	۰/۰۶۶	۰/۲۶۹	۰/۱۴۹**	۰/۰۱۳
دانش	-	-	۰/۶۷۵**	۰/۰۰۰	۰/۷۱۳**	۰/۰۰۰
نگرش	۰/۶۷۵**	۰/۰۰۰	-	-	۰/۶۳۳**	۰/۰۰۰
رفتار	۰/۷۱۳**	۰/۰۰۰	۰/۶۳۳**	۰/۰۰۰	-	-

** معنی داری در سطح ۱ درصد * معنی داری در سطح ۵ درصد

نقش متغیرهای مستقل در پیشگویی متغیر وابسته استفاده کرد و در مورد اهمیت نسبی متغیرها قضاوت کرد. بزرگ بودن مقدار بتا نشان دهنده اهمیت نسبی و نقش آن در پیشگویی متغیر وابسته می باشد، بنابراین، می توان قضاوت کرد که متغیرهای تحصیلات، آشنایی با بیماری های مربوط به تغذیه دام، نوع دامداری، تعداد حضور در دوره های آموزشی مربوط به خوراک متراکم، عضویت در تعاونی و بیمه دامداری، به ترتیب نقش بیشتری در پیشگویی متغیر وابسته دانش دامداران در زمینه استفاده از خوراک متراکم در تغذیه دام دارند. مقدار آماره دوربین واتسون (D.W) برابر ۱/۴۷۴، نشان می دهد بین خطاهای مدل همبستگی وجود ندارد. با توجه به مقادیر آماره تحمل (Tolerance) که بیشتر از ۰/۴ است و مقادیر آماره ضریب تورم واریانس (VIF) که کمتر از ۵ است می توان نتیجه گرفت میزان هم خطی بین متغیرهای مستقل قابل توجه نیست.

برای پیش بینی مهم ترین عامل های موثر بر دانش، نگرش و رفتار دامداران در زمینه استفاده از خوراک متراکم در تغذیه دام، از تحلیل رگرسیون استفاده شد. نتایج تحلیل رگرسیون در مورد متغیر دانش با توجه به جدول ۵ نشان می دهد که مقدار ضریب تعیین برابر با ۰/۸۳ می باشد که نشان می دهد ۸۳ درصد تغییرات دانش دامداران در زمینه استفاده از خوراک متراکم در تغذیه دام توسط شش متغیر تحصیلات، نوع دامداری، آشنایی با بیماری های مربوط به تغذیه دام، تعداد حضور در دوره های آموزشی مربوط به خوراک متراکم، عضویت در تعاونی و بیمه دامداری تبیین می شود. با توجه به مقدار $F(۸۸/۸۴۲)$ و سطح معنی داری آن، معنی دار بودن رگرسیون و رابطه خطی بین متغیرها در سطح ۹۹ درصد اطمینان تأیید گردید. با توجه به ستون B و سطح معنی داری، مشاهده می شود که تنها متغیر بیمه دامداری تأثیر منفی و معنی دار بر دانش دامداران در زمینه استفاده از خوراک متراکم در تغذیه دام دارد. از مقادیر بتا (β) در جدول می توان برای بیان اهمیت و

جدول ۵- نتایج تحلیل رگرسیونی عوامل موثر بر دانش دامداران در زمینه استفاده از خوراک متراکم

متغیرها	B	خطای معیار	مقدار β	مقدار t	معنی داری	VIF	Tolerance
مقدار ثابت	-۲/۸۵۳	۲/۲۲۴	-	-۱/۲۸۳	۰/۲۰۱	-	-
تحصیلات	۳/۸۸۶	۰/۲۹۴	۰/۸۰۱	۱۳/۲۱۰**	۰/۰۰۰	۲/۹۳۰	۰/۴۴۱
نوع دامداری	۸/۰۱۶	۰/۸۸۹	۰/۳۲۷	۹/۰۱۶**	۰/۰۰۰	۱/۰۵۰	۰/۹۵۳
آشنایی با بیماری های تغذیه دام	۳/۹۴۹	۰/۶۵۲	۰/۳۴۱	۶/۰۵۹**	۰/۰۰۰	۲/۵۲۵	۰/۴۹۶
تعداد حضور در دوره های آموزشی	۰/۵۸۳	۰/۱۹۳	۰/۱۵۵	۳/۰۱۹**	۰/۰۰۳	۲/۱۰۷	۰/۴۷۵
عضویت در تعاونی	۱/۶۹۴	۰/۶۶۱	۰/۱۱۰	۲/۵۶۴*	۰/۰۱۱	۱/۴۶۵	۰/۶۸۳
بیمه دامداری	-۱/۰۱۰	۰/۳۹۹	-۰/۱۰۳	-۲/۵۳۴*	۰/۰۱۲	۱/۳۰۷	۰/۷۶۵

خلاصه مدل: $F=۸۸/۸۴۲$ ، $Sig=۰/۰۰۰$ ، $R=۰/۸۳$ ، $R^2=۰/۶۷$ ، $D.W=۱/۴۷۴$

*معنی داری در سطح ۰/۰۵ و **معنی داری در سطح ۰/۰۱

تغذیه دام توسط هفت متغیر سطح تحصیلات، آشنایی با بیماری های مربوط به تغذیه دام، نوع دامداری، بیمه دامداری، تعداد حضور در دوره های آموزشی مربوط به خوراک متراکم، سن و

نتایج تحلیل رگرسیون در جدول ۶ نشان می دهد که مقدار ضریب تعیین برابر با ۰/۸۲ می باشد که بیانگر این است که ۸۲ درصد تغییرات نگرش دامداران در زمینه استفاده از خوراک متراکم در

بیماری‌های مربوط به تغذیه دام، نوع دامداری، تعداد حضور در دوره‌های آموزشی مربوط به خوراک متراکم، سن، بیمه دامداری و رضایت از کیفیت خوراک دام توزیعی، به ترتیب نقش بیشتری در پیشگویی متغیر وابسته نگرش دامداران در زمینه استفاده از خوراک متراکم در تغذیه دام دارند. مقدار آماره دوربین-واتسون برابر ۱/۷۱۵، نشان دهنده این است که بین خطاهای مدل همبستگی وجود ندارد. همچنین، با توجه به مقادیر آماره‌های تحمل و ضریب تورم واریانس می‌توان نتیجه گرفت میزان هم‌خطی بین متغیرهای مستقل قابل توجه نیست.

رضایت از کیفیت خوراک دام توزیعی، قابل تبیین است. با توجه به مقدار $F (170/633)$ و سطح معنی‌داری آن، معنی‌دار بودن رگرسیون و رابطه خطی بین متغیرها در سطح ۹۹ درصد اطمینان تأیید می‌گردد. با توجه به ستون B و سطح معنی‌داری، سه متغیر سطح تحصیلات، نوع دامداری و تعداد حضور در دوره‌های آموزشی مربوط به خوراک متراکم، تأثیر مثبت و معنی‌دار و چهار متغیر آشنایی با بیماری‌های مربوط به تغذیه دام، بیمه دامداری، سن و رضایت از کیفیت خوراک دام توزیعی، تأثیر منفی و معنی‌دار بر نگرش دامداران در زمینه استفاده از خوراک متراکم در تغذیه دام دارند. با توجه به مقادیر بتا، متغیرهای سطح تحصیلات، آشنایی با

جدول ۶- نتایج تحلیل رگرسیونی عوامل موثر بر نگرش دامداران در زمینه استفاده از خوراک متراکم

متغیرها	B	خطای معیار	مقدار β	مقدار t	معنی‌داری	VIF	Tolerance
مقدار ثابت	۴۷/۸۳۹	۳/۶۶۶	-	۱۳/۰۴۸	۰/۳۱۱	-	-
سطح تحصیلات	۳/۸۲۸	۰/۴۸۲	۰/۴۱۹	۷/۹۴۵**	۰/۰۰۰	۴/۰۴۶	۰/۴۴۷
آشنایی با بیماری‌های مربوط به تغذیه دام	-۴/۸۹۰	۰/۸۹۷	-۰/۲۲۴	-۵/۴۵۴**	۰/۰۰۰	۲/۴۵۹	۰/۴۰۷
نوع دامداری	۶/۴۵۵	۱/۲۴۳	۰/۱۴۰	۵/۱۹۳**	۰/۰۰۰	۱/۰۵۶	۰/۹۴۷
بیمه دامداری	-۲/۳۰۱	۰/۵۵۵	-۰/۱۲۴	-۴/۱۴۴**	۰/۰۰۰	۱/۳۰۶	۰/۷۶۶
تعداد حضور در دوره‌های آموزشی	۰/۹۶۲	۰/۲۷۰	۰/۱۳۶	۳/۵۶۸**	۰/۰۰۰	۲/۱۱۲	۰/۴۷۳
سن	-۰/۰۹۹	۰/۰۳۱	۰/۱۳۴	-۳/۱۹۰**	۰/۰۰۲	۲/۵۷۳	۰/۴۸۹
رضایت از کیفیت خوراک دام توزیعی	-۲/۷۲۲	۰/۹۰۰	-۰/۰۸۳	-۳/۰۲۵**	۰/۰۰۳	۱/۱۰۴	۰/۹۰۶

خلاصه مدل: $F = 170/633$ ، $Sig = 0/000$ ، $R = 0/911$ ، $R^2 = 0/820$ ، $D.W = 1/715$

**معنی‌داری در سطح ۰/۰۱

معنی‌دار و متغیر بیمه دامداری، تأثیر منفی و معنی‌دار بر رفتار دامداران در زمینه استفاده از خوراک متراکم در تغذیه دام دارند. با توجه به مقادیر بتا، متغیرهای دانش، شرکت در دوره‌های آموزشی مربوط به خوراک متراکم، بیمه دامداری و نوع دامداری، به ترتیب نقش بیشتری در پیشگویی متغیر وابسته رفتار دامداران در زمینه استفاده از خوراک متراکم در تغذیه دام دارند. مقدار آماره دوربین-واتسون برابر ۱/۴۴۲، نشان دهنده این است که بین خطاهای مدل همبستگی وجود ندارد. همچنین، با توجه به مقادیر آماره‌های تحمل و ضریب تورم واریانس، میزان هم‌خطی بین متغیرهای مستقل قابل توجه نیست.

با توجه به نتایج تحلیل رگرسیون در جدول ۷، مقدار ضریب تعیین برابر با ۰/۸۳ می‌باشد که بیانگر این است که ۸۳ درصد تغییرات رفتار دامداران در زمینه استفاده از خوراک متراکم در تغذیه دام توسط چهار متغیر دانش، شرکت در دوره‌های آموزشی مربوط به خوراک متراکم، بیمه دامداری و نوع دامداری، قابل تبیین است. با توجه به مقدار $F (322/328)$ و سطح معنی‌داری آن، معنی‌دار بودن رگرسیون و رابطه خطی بین متغیرها در سطح ۹۹ درصد اطمینان قابل تأیید است. با توجه به ستون B و سطح معنی‌داری، سه متغیر دانش، شرکت در دوره‌های آموزشی مربوط به خوراک متراکم و نوع دامداری، تأثیر مثبت و

جدول ۷- نتایج تحلیل رگرسیونی عوامل موثر بر رفتار دامداران در زمینه استفاده از خوراک متراکم

متغیرها	B	خطای معیار	مقدار β	مقدار t	معنی داری	VIF	Tolerance
مقدار ثابت	-۱/۷۲۲	۱/۶۹۵	-	-۱/۰۱۶	۰/۳۱۱	-	-
دانش	۱/۲۱۶	۰/۰۴۵	۰/۸۶۱	۲۷/۱۳۸**	۰/۰۰۰	۱/۵۶۴	۰/۶۳۹
شرکت در دوره‌های آموزشی	۱/۸۹۰	۰/۴۷۷	۰/۱۰۴	۳/۹۶۰**	۰/۰۰۰	۱/۰۷۱	۰/۹۳۴
بیمه دامداری	-۱/۰۵۶	۰/۴۰۱	-۰/۰۷۶	-۲/۶۳۶**	۰/۰۰۹	۱/۲۹۲	۰/۷۷۴
نوع دامداری	۲/۱۲۰	۰/۹۶۵	۰/۰۶۱	۲/۱۹۷*	۰/۰۲۹	۱/۲۱۰	۰/۸۲۶

خلاصه مدل: $F = ۳۲۲/۳۳$ ، $Sig = ۰/۰۰۰$ ، $R = ۰/۹۱۱$ ، $R^2 = ۰/۸۳۰$ ، $D.W = ۱/۴۴۲$

* معنی داری در سطح ۰/۰۵ و ** معنی داری در سطح ۰/۰۱

بحث

نتایج نشان داد ۷۰/۷ درصد دامداران از سطح دانش متوسط، ۶۰ درصد از نگرش خوب و ۶۰ درصد از رفتار خوب در زمینه استفاده از خوراک متراکم در تغذیه دام برخوردار بودند. دامداران دارای رضایت از کیفیت خوراک متراکم، عضو در تشکلهای، دارای دامداری نیمه صنعتی، آموزش دیده در زمینه مصرف خوراک دام، دارای بیمه دامداری، آشنا با بیماری‌های مربوط به تغذیه دام که در دامداری خود کاهش تولید در سه سال اخیر را تجربه نکرده‌اند، از دانش، نگرش و رفتار مناسب‌تری در زمینه تغذیه دام با خوراک متراکم برخوردار هستند. افزایش رضایت از یک محصول و ارزشیابی مصرف کننده از مطلوب بودن آن، می‌تواند به نگرش مثبت و افزایش علاقه‌مندی وی به کسب اطلاعات و دانش بیشتر در مورد آن منجر شود که زمینه‌ساز بروز رفتار مناسب مصرف محصول است. عضویت در تشکلهای نظیر شرکت تعاونی، به ارتباط بیشتر و تبادل اطلاعات تغذیه دام با سایر دامداران منجر می‌شود و می‌توان انتظار داشت دانش، نگرش و رفتار تغذیه دام با خوراک متراکم در دامدار بهبود یابد. این یافته با یافته Adeli Sardooei و همکاران (۲۰۲۱) همخوانی دارد. علاوه بر این، اشتغال به پرورش دام در واحد نیمه صنعتی، بیانگر دانش، نگرش و رفتار مثبت فرد به تولید در شکل نوین و پیشرفته نسبت به شیوه‌های سنتی است که یکی از جنبه‌های آن می‌تواند تغذیه دام با خوراک متراکم باشد. این یافته با یافته Hossain و همکاران (۲۰۲۲) مطابقت دارد. اقدام به بیمه دامداری نیز، نشان

دهنده تمایل دامدار به پذیرش یک اقدام مفید و انتقال خطر از واحد تولید به نهاد بیمه به عنوان عامل ایجاد آرامش و اطمینان در عملیات پرورش دام و از جمله تغذیه آن است، از این رو، می‌توان انتظار داشت بیمه واحد دامداری به بهبود دانش، نگرش و رفتار تغذیه دام با خوراک متراکم در دامدار کمک کند. علاوه بر این، آشنایی دامدار با بیماری‌های مرتبط با تغذیه دام و آگاهی وی از فواید غذای متراکم به عنوان یک غذای کامل و افزایش دهنده مقاومت دام در برابر بیماری‌ها، زمینه‌ساز بهبود دانش، نگرش و رفتار تغذیه دام با خوراک متراکم در دامدار است. در نهایت، عدم تجربه کاهش تولید محصول در سه سال اخیر توسط دامدار، می‌تواند باعث شود وی علاقه‌مند به حفظ و استمرار این موفقیت در واحد دامداری خود باشد و برای نیل به این هدف، به بهبود دانش، نگرش و رفتار خود در زمینه تغذیه دام با خوراک متراکم توجه کند. با توجه به نتایج آزمون همبستگی، دامداران با تحصیلات بالاتر، تماس بیشتر با مروج و حضور بیشتر در دوره‌های آموزشی؛ دانش بیشتر، نگرش مساعدتر و رفتار مناسب‌تری در خصوص تغذیه دام با خوراک متراکم داشتند. برخورداری از آموزش‌های رسمی و تحصیلات از مهمترین راه‌های انتقال دانش، بهبود نگرش و تبدیل دانش به رفتارهای مناسب به‌شمار می‌رود. علاوه بر این، از آنجا مروج حلقه ارتباط بین تحقیقات و دامداران و یک منبع مطمئن کسب اطلاعات است، تماس و ارتباط بیشتر دامدار با وی، می‌تواند زمینه‌ساز افزایش دانش، بهبود نگرش و رفتار دامدار در

دام با خوراک متراکم، بیانگر این است که رفتار دامداران در این زمینه تحت تأثیر دانش و نگرش آنها است. این یافته همسو با یافته های برخی محققان است (Munoz و همکاران، ۲۰۱۹). نتایج تحلیل رگرسیون نشان دهنده قدرت بالای پیشگویی متغیرهای مستقل در مورد متغیرهای وابسته دانش، نگرش و رفتار استفاده از خوراک متراکم در تغذیه دام است. در این زمینه تأثیر مثبت و معنی دار متغیرهای آموزش رسمی چون تحصیلات و آموزش غیررسمی چون دوره های آموزشی مربوط به خوراک متراکم و تأثیر منفی بیمه دامداری بر هر سه متغیر دانش، نگرش و رفتار استفاده از خوراک متراکم در تغذیه دام قابل توجه بوده است. در واقع، آموزش می تواند باعث افزایش آگاهی و بهبود نگرش دامدار به استفاده از خوراک متراکم شده و بروز رفتار استفاده از آن شود. در مورد تأثیر منفی بیمه دامداری بر هر سه متغیر دانش، نگرش و رفتار استفاده از خوراک متراکم در تغذیه دام، باید گفت اگر چه انجام آن برای جلوگیری از بروز حوادث طبیعی، حمایت از منابع مالی دامداران و ارتقاء سطح زندگی آنان ضروری است، با این حال به نظر می رسد این سیاست بنا به دلایلی از جمله کم بودن میزان غرامت دریافتی، بالا بودن حق بیمه دریافتی و طولانی بودن زمان پرداخت غرامت و در نتیجه بی اعتمادی دامداران به آن، حداقل در زمینه افزایش دانش و بهبود نگرش و رفتار دامداران در استفاده از خوراک متراکم در تغذیه دام موثر نبوده است که لازم است نسبت به رفع مشکلات مذکور اقدام شود.

نتیجه گیری کلی

اکثر دامداران از سطح دانش متوسط و نگرش و رفتار مناسب در زمینه استفاده از خوراک متراکم در تغذیه دام برخوردار بودند. با توجه به این نتیجه، برنامه ریزی دوره های آموزشی برای دامداران با تأکید بر دانش افزایی آنان در زمینه خوراک متراکم دام ضرورت دارد. علاوه بر این، استفاده از توان دامداران تحصیل کرده، جوان، دارای تماس بیشتر با مروج و دارای مشارکت بیشتر در دوره های آموزشی، به عنوان رابط ترویج با سایر دامداران در زمینه تغذیه دام با خوراک متراکم، قابل توصیه است. همچنین،

زمینه تغذیه دام با خوراک متراکم باشد. همچنین، حضور بیشتر دامدار در دوره های آموزشی، نقش به سزایی در افزایش آگاهی، بهبود نگرش و رفتار دامدار در زمینه تغذیه دام با خوراک متراکم دارد. همبستگی معنادار بین متغیرهای سطح تحصیلات و حضور در دوره های آموزشی با دانش، نگرش و رفتار در مطالعات قبلی گزارش شده است (Hossain و همکاران، ۲۰۲۲). همچنین، با افزایش سن، تجربه دامداری و عضویت در تعاونی، دامداران دانش کمتر، نگرش نامساعدتر و رفتار نادرست تری در مورد تغذیه دام با خوراک متراکم از خود نشان داده اند. افزایش سن در کنار انباشت تجربه در کار دامداری، باعث می شود فرد برای اطلاعات و معلومات اخذ شده از عملکرد خود و نسل های گذشته ارزش بیشتری قائل باشد و در نتیجه به نوعی مقاومت در برابر کسب دانش، تغییر نگرش و رفتار تغذیه دام دست می زند. عدم تأثیر عضویت دامدار در تعاونی بر تغییر دانش، نگرش و رفتار تغذیه دام با خوراک متراکم را می توان به فقدان کارکردهای آموزشی تعاونی و ضعف این نهاد در بسترسازی و تشویق دامداران برای تغذیه دام با خوراک متراکم نسبت داد. با این حال، برخلاف یافته های حاضر، برخی از مطالعات گزارش داده اند که با افزایش تجربه دامداری و سابقه عضویت در تعاونی، تمایل به استفاده از اشکال جدید خوراک دام افزایش می یابد (Adeli Sardooei و همکاران، ۲۰۲۱) و برخی دیگر، به دانش بیشتر، نگرش مساعدتر و توانایی بهتر دامداران در اجرای روش های مطلوب مراقبت از دام با افزایش سن، اشاره کرده اند (Hossain و همکاران، ۲۰۲۲). همچنین، وجود رابطه مثبت و معنادار بین درآمد و نگرش و رابطه منفی و معنادار بین درآمد، تعداد دام، تولید گوشت و تعداد تماس با دامپزشک و رفتار دامداران در زمینه تغذیه دام با خوراک متراکم، بیانگر این است که با افزایش درآمد، دامداران نگرش مطلوب و مساعدتری به استفاده از خوراک متراکم در تغذیه دام پیدا کرده اند اما افزایش درآمد، تعداد دام، تولید گوشت و تعداد تماس با دامپزشک، منجر به بروز رفتار یا فعالیت عملی دامداران در استفاده از خوراک متراکم نشده است. همچنین، وجود رابطه مثبت و معنادار بین دانش، نگرش و رفتار دامداران در زمینه تغذیه

خالدی، ک.، کاظمی، س.ح.، شاهمرادی فرد، م. (۱۳۹۸). تبیین جایگاه فعلی کشاورزی در اقتصاد ملی با تمرکز بر ارزش افزوده به تجارت کشاورزی. اقتصاد و توسعه کشاورزی. ۲۶(۴): ۲۶۸-۲۳۹

doi: 10.30490/AEAD.2019.85242

خالقی میران، ن.، ایرانپور، ج.، پناهی، ا.، سرداربنده، ح.، شجاعی، ه. (۱۳۹۱). تولید و پرورش دام بزرگ. وزارت آموزش و پرورش، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی. شرکت چاپ و نشر کتب درسی ایران، ۲۷۱ ص.

رستم اصل، ف.، آرمین، م. (۱۳۹۸). تحلیلی بر عملکرد طرح‌های جامع ملی مقابله با بیابان‌زایی در ایران با استفاده از مدل موریس.

نشریه گسترش و توسعه آبخیزداری، ۷(۲۶): ۳۴-۲۶.

سخداری، ح.، ضیایی، س. (۱۳۹۷). اولویت‌های توسعه کشاورزی در استان خراسان رضوی: فرآیند تحلیل سلسله مراتبی (AHP). مجله تحقیقات اقتصاد کشاورزی. ۱۰(۱): ۲۲۴-۲۰۷. doi: 20.1001.1.20086407.1397.10.37.11.1

صبوری، م.ص.، دوستی، ا. (۱۳۹۷). عوامل موثر بر ارتقای مهارت دامداران در مدیریت تغذیه و بهداشت دام. فصلنامه زیست شناسی سلولی و مولکولی گیاهی، ۱۳(۱): ۶۴-۵۷.

عباسی، ع.، فضائی، ح.، زاهدی، فر.، میرهادی، ع.، گرمی، ع.، تیمورنژاد، ن.، علوی، م. (۱۳۹۴). جداول ترکیب شیمیایی منابع خوراک دام و طیور ایران. سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، پژوهشکده علوم دامی ایران، ۸۰ ص.

عبدی ورمزان، م. (۱۳۹۶). بررسی نقش نگرش در رفتار، با تاکید بر رفتارهای مصرفی. کنفرانس ملی پژوهش‌های نوین ایران و جهان در روانشناسی، علوم تربیتی و مطالعات اجتماعی، ۳۱ تیر ماه ۱۳۹۷، شیراز.

عدالتیان، ا.، احمدیان، م.ع.، بهنیا، ا.، و جهانی ثانی، م. (۱۳۹۷). امکان‌سنجی استحصال آب باران از حوضه‌های آبخیز پشت‌بامی در مناطق روستایی، مطالعه‌ی موردی: بخش رضویه، شهرستان مشهد. مطالعات جغرافیایی مناطق خشک، ۳۲(۲): ۳۵-۱۶.

قربانی مقدم، م.، فرزام، م.، فرزائگان، م. (۱۳۹۷). رابطه وضعیت مراتع و شاخص‌های اجتماعی در مراتع استان خراسان رضوی.

تقویت کارکردهای آموزشی تعاونی دامداران و استفاده از توان آن در تامین خوراک دام متراکم، توجه مدیریت امور دام جهاد کشاورزی به نظارت بر خوراک دام توزیعی در بین دامداران، ارایه تسهیلات به دامداران با هدف توسعه دامداری‌های نیمه‌صنعتی، حمایت و تشویق دامداران به بیمه دامداری خود و تداوم دوره‌های آموزشی با تاکید بر آشنایی دامداران با بیماری‌های مربوط به تغذیه دام، از جمله اقداماتی است که می‌تواند به افزایش دانش، بهبود نگرش و رفتار دامداران در زمینه تغذیه دام با خوراک متراکم کمک کند.

منابع

اسکینی، ا. (۱۳۹۹). افق نامشخص صنعت دامپروری. روزنامه دنیای اقتصاد. قابل دسترسی آنلاین در: <https://donya-e-eqtasad.com>.

بهمن‌د، د.، علیپور، خ. (۱۳۹۸). ارزیابی نقش دامپروری در توسعه اقتصاد روستایی از دیدگاه روستایان شهرستان سردشت. چهارمین کنگره بین‌المللی سالانه توسعه کشاورزی، منابع طبیعی، محیط زیست و گردشگری ایران، ۲۰۱۹، ۲۳ مرداد، تبریز، ایران.

پاسبان، ا. (۱۳۹۹). تولید علوفه از مراتع به تنهایی برای رفع نیاز ۳/۵ میلیون واحد دامی ناکافی است. روزنامه قدس آنلاین. قابل دسترسی آنلاین در:

<https://www.line.ir/news/749336>

حبیب‌پورگنابادی، ح.، صفری‌شالی، ر. (۱۳۹۴). راهنمای جامع کاربرد SPSS در تحقیقات پیمایشی (تحلیل داده‌های کمی). تهران: نشر لویه، ۸۶۶ ص.

حسین‌پور، ش.، ایدنی، ف.، و دانایی، ز. (۱۴۰۱). تکنیک‌های روان‌شناسی چه می‌گویند؟ تغییر رفتار مرحله به مرحله. بهروز. ۳۳(۱۱۵): ۱۰-۱۵.

جلالی بدر، ع. (۱۳۹۴). بررسی میزان بهره‌برداری از عملیات مدیریتی واحدهای گاو‌داری صنعتی استان خراسان رضوی. پایان نامه جهت دریافت مدرک کارشناسی ارشد مدیریت کشاورزی. دانشگاه محقق اردبیلی.

- (2016). Ranchers' perceptions and attitudes towards developing the sheep and goat sector in the Greek region of Evros. Springer Plus. 5 (1): 1134-1142. doi: 10.1186/s40064-016-2811-3
- Alemayehu, G., Berhe, T., Gelan, E., Mokria, M., Jaldessa, J., Molu, J., Wieland, B., Knight-Jones, T., and Doyle, R.E. (2022). Animal welfare knowledge, attitudes, and practices among livestock holders in Ethiopia. *Frontiers in Veterinary Science*, 9:1-15.1006505. doi: 10.3389/fvets. 2022. 1006505
- Hossain, M.T., Rafiq, K., Islam, M.Z., Chowdhury, S., Islam, P., Haque, Z., Samad, M.A., Sani, A.A., Ferdous, M.R.A., Islam, M.R., et al. (2022). A Survey on knowledge, attitude, and practices of large-animal ranchers towards antimicrobial use, resistance, and residues in Mymensingh Division of Bangladesh. *Antibiotics*. 11 (442): 1-21. doi: 10.3390/antibiotics11040442
- Munoz, C.A., Coleman G.J., Hemsworth, P.H., Campbell, A.J.D., Doyle, R.E. (2019). Positive attitudes, positive outcomes: The relationship between farmer attitudes, management behavior, and sheep welfare. *PLOS One*. 14(7): 1-18. doi: 10.1371/journal.pone.0220455
- Sherpa, D.L. (2021). Knowledge assessment of farmers on dairy animal nutrition in the Western region of Bhutan. Technical report. 6p.
- Singh, J., Singh, P., Verma H.K. (2012). Knowledge level of cattle feed manufacturers of Punjab. *Journal of Animal Research*. 2(1): 87-92.
- Upton, M. (2004). The role of livestock in economic development and poverty reduction. FAO, Rome, Italy, 66p.
- هفتمین همایش ملی مراتع و مدیریت در ایران، ۸ تا ۹ فروردین ۱۳۹۷، البرز، مرکز علمی کاربردی و آموزشی دکتر جانشیر منابع طبیعی، کلاک، کرج.
- مدیریت جهاد کشاورزی رضویه. (۱۴۰۲). گزارش وضعیت کشاورزی و دامداری در بخش رضویه مشهد. ۱۰ ص.
- مرکز آمار ایران. (۱۴۰۰، ۱). خلاصه نتایج بررسی آماری از دامپروری کشور: قابل دسترسی آنلاین در: <https://www.amar.org.ir/>
- مرکز آمار ایران. (۱۴۰۰، ۲). جمعیت ایران با محتمل ترین سناریو تا سال ۱۴۳۰ به بیش از ۱۰۱ میلیون نفر خواهد رسید، قابل دسترسی آنلاین در: <https://www.amar.org.ir/>
- مقدسی، ج.، و نوروززاده، ر. (۱۳۸۸). مقایسه سطح دانش، نگرش و مهارت دانشجویان سال آخر دوره کارشناسی ارشد مدیریت فناوری اطلاعات بهره‌مند از آموزش مجازی و سنتی در دانشگاه آزاد اسلامی. *مجله مدیریت فرهنگی*. ۳(۶): ۹۵-۱۰۶.
- ولایی، م.، عبدالحی، ع.، خالقی، ع.، اسکندر زاده، ه. (۱۴۰۰). تحلیل اثرات اقتصاد دامداری بر پایداری سکونتگاه های روستایی، مطالعه موردی: بخش شرقی گاودول، شهرستان ملکان. *مجله تحقیقات کاربردی در علوم جغرافیایی*. ۲۱(۶۰): ۳۴۱-۳۵۹. doi: 10.52547/jgs.21.60.341
- ولی زاده، ر.، قدمی کوهستانی، م. (۱۳۹۲). بررسی وضعیت مدیریت پرورش گاو شیری در استان خراسان. *نشریه پژوهش های علوم دامی ایران*. ۵(۲): ۱۱۹-۱۲۶.
- Adeli Sardooei, M., Khodaverdizadeh, M., Esmaeilipour, O.A. (2021). Management of Date Palm leaf waste consumption in animal feeding: The case of ranchers in the South of Kerman Province. *International Journal of Agricultural Management and Development*. 11(4): 455-466. dor: 20.1001.1.21595852.2021.11.4.10.8
- Aggelopoulos, S., Karelakis, Ch., Tsantopoulos, G., Pavludi, A., Seitani, P.

